

Fra "Adresseavisen", Trondheim, Torsdag den 10. juni 1948, side 3.

Betraktninger i anledning rettsoppgjøret.

Av saksfører Per Lodrup

Når en del framstående akademici har dannet komité og besluttet seg til å intervjuv Oslo's praktiserende jurister for å høre deres mening om rettsoppgjøret må dette åpenbart være fordi meningene vedrørende oppgjøret er delte.

Det er siden frigjøringen i presse, brosjyrer, fagtidsskrifter m.m. framkommet atskillig kritikk over den framgangsmåte som myndighetene har valgt.

Alle, uansett politisk standpunkt og utdanning, har den hele tid vært klar over at oppgaven med å avstraffe landsforræderne ikke var lett. Ikke minst fordi majoriteten av folket var sterkt følelsesbetonet når de krevde reaksjon likeoverfor dem som hadde støttet Quisling under okkupasjonen.

Det moderne samfunn var kommet fram til hva straff skulle være, nemlig skape forbedring og virke preventivt. Gjengjeldelsen, som i tidligere tider også inngikk som et moment i straffebegrepet, var for lengst forlatt. Man var med andre ord kommet fram til et humanistisk og kultivert syn på straffen som sådan.

Spørsmålet blir da: Holdt våre myndigheter fast ved de prinsipper som vår strafferettspleie var nådd fram til, når de skulle trekke opp retningslinjer for rettsoppgjøret ?

I 1945 var kanskje de fleste - ikke ut fra noen intellektuell faglig vurdering av hva som foregikk, men ut fra en følelsesbetonet reaksjonstrang - av den oppfatning at myndighetene hadde gjort dette. Blant jurister derimot var det praktisk talt i 1945 enstemmighet om, da rettsoppgjøret tok til, at man var gått inn på en farlig og skjebnesvanger vei. Grunnen til at juristene praktisk talt stod enstemmige om et sådant standpunkt var nemlig den at man fant at landssvikanordningen, senere landssvikloven, bygde for en stor del på et sviktende grunnlag, idet man hadde fortolket str.l. paragraf 86 ikke etter den strenge juss, men slik som man fant det tjenlig for å ramme de krefter som hadde støttet Quislings retningslinjer.

Det har vært spurt fra mange hold og spesielt i den senere tid hvordan vi jurister kunne gå inn for rettsoppgjøret slik som det var lagt an. Dertil vil jeg svare at for min egen del satte jeg meg øyeblikkelig i sving for at landssvikanordningen skulle bli tatt opp til diskusjon i et åpent møte i saksførerforeningen. Myndighetene nektet oss dette møte.

Jeg tror meget hadde sett annerledes ut om dette ikke var skjedd. Den norske saksførerstand hadde sikkert maktet, hvis den hadde fått lov til å øve sin innflytelse, å plasere det hele riktig.

Men der var altså krefter som ikke ønsket saklig diskusjon om rettsoppgjøret før det ble satt i gang.

3 år er nå gått, og vi er ennå ikke ferdige med dette skjebnesvangre oppgjør. Som man vil forstå av hva der her er fortalt, er det ikke etterpåklokskap, når man nå framkommer med kritikk. Det ligger

Stiftelsen norsk Okkupasjonshistorie, 2014

var å spørre: Hvordan kan et oppgjør legges an slik som det ble gjort, med Høyesteretts avgjørelse et par måneder senere om at passivt medlemskap i N.S. rammes av str.l. paragraf 86. Det er kjedelig som praktiserende jurist å måtte kritisere Høyesteretts flertall, men jeg våger påstå at den avgjørelse som Høyesterett fattet i Hålandsaken om passivt medlemskap i N.S. ikke står for historiens dom. Det var ikke de dårligste krefter i Høyesterett som dissenterte her, og dommer Hansens votum vil kunne forklare framtiden hva som foregikk i Høyesterett den skjebnesvangre dag.

Som en der som forsvarer har deltatt meget i rettsoppgjøret fra første dag til i dag, har jeg studert meget på hva det var som bevirket at eksaminasjonene i rettens fant sted på samme måte over hele det sørlige Norge umiddelbart etter frigjøringen.

Riksadvokaten trakk nok opp retningslinjer for straff, men det har vært en annen faktor som er kommet til å spille en avgjørende rolle som grunnlag for de betraktninger dommere og påtalemyndighetens menn fulgte, da de tok fatt på rettsoppgjøret.

Sommere 1945 stod det i Morgenbladet et utdrag av biskop Berggravs "Folkedommen over N.S."

Professoren Langfeldt gikk i møte med denne artikkel, og man skulle håpet og trodd at professoren i og med sin saklige imøtegåelse hadde drept enhver virkning av dette uholdige produkt. Men dessverre -- første hefte av "Kirke og Kultur" som i sin helhet brakte biskop Berggravs "Folkedommen over N.S." hadde nok allerede forvirret sinnene og forkludret begrepene. Det er et stort ansvar som hviler på Norges første prest, når han i maidagene 1945 kunne trekke opp såkalte moralske retningslinjer for den reaksjon som var riktig i det forestående rettsoppgjør.

Når man leser biskopens artikkel i dag, vil man jo ikke tro det er mulig at det har vært skrevet av en prest og ennå mindre at det er landets første biskop som har skrevet artikkelen.

Ingen -- jeg våger påstå ingen -- i vårt land bærer et sådant ansvar på sine skuldre som biskop Berggrav for det såkalte moralske grunnlag for rettsoppgjøret. Når en prest med den innflytelse som en biskop i Oslo har, legger fram moralske betraktninger for et helt folk, må man stille ganske store krav, iallfall de krav at hva der uttales er i overensstemmelse med et vanlig kristelig og humanistisk syn. Biskop Berggravs artikkel er nemlig ikke det.

Man kan spørre: Hvordan kunne biskop Berggrav skrive og offentliggjøre en sådan artikkel som "Folkedommen over N.S." ?

Juristene trengte iallfall ingen støtte, hverken juridisk eller moralsk av biskopen. Dette måtte biskop Berggrav være klar over, når han ikke hadde noe annet å by oss enn det han gjorde. Intellektuell som biskop Berggrav er måtte han forstå dette. Nei, årsaken var vel en annen. Det må ha vært utenforliggende forhold som har drevet ham til å gripe til orde på denne måte. Biskop Berggrav burde ta konsekvensene av sin handlemåte. Vårt folk har krav på det.

Når Stortinget nå skal ta landssvikoppgjøret opp til diskusjon, er det om å gjøre at det selvsamme Storting som har uttalt at det hadde vært best om landssvikanordningen ikke hadde sett dagens lys, er oppmerksom på årsaken til det uføre vårt folk er kommet opp i ved det pågående rettsoppgjør. Der kan fra de siste 3 år nevnes utallige eksemppler som ytterligere kan belyse hva jeg her har framholdt.

Hensikten med denne artikkel er imidlertid å få ropt et varsko nå når Stortinget skal drøfte de i forbindelse med rettsoppgjøret oppståtte vanskeligheter.

Oslo 8. juni

P e r L ø d r u p.